debatt

Telefon 776 40 600 • debatt@itromso.no

KRONIKK
Maks 6.000 tegn inkl. mellomrom. Legg gjerne ved portrettfoto.
DEBATTINNLEGG
Maks 3.000 tegn inkl. mellomrom.

All utgivelse skjer i henhold til iTromsøs publiseringsvilkår.
Vi forbeholder oss retten til å arkivere og utgi i elektronisk form alt som er publisert i iTromsø. Innsendt materiale og innsendt stoff honoreres bare når det er avtalt.
Vi forbeholder oss retten til å korte ned.

Dette huset representerer en særegen fortid og fremhever noe som ellers vil bli glemt i vår moderne verden

KULTURMINNE

KURT STORMO
Leder Kystsamene

Åpent brev til Sametinget og Riksantikvaren vedrørende vern av boligen til avdøde Per Kitti i Soppsvingen 33, Kvaløysletta i Tromsø kommune – som et samisk kulturminne etter paragraf 15 i Lov om kulturminner.

Ordfører i Tromsø, Gunnar Wilhelmsen sier til avisa iTromsø 20.06.2026 at han «støtter ikke et vern av Per Lars Kittis bolig etter hans død». Som begrunnelse viser Gunnar til belastninger for naboer som en av hovedårsakene. Videre mener Wilhelmsen at det er kommunen som eier tomta i Soppsvingen 33 og representerer en verdi for kommunen ved et salg, mens et vern vil medføre nye kostnader. Ordfører Gunnar Wilhelmsen er derfor «helt tydelig på at Soppsvingen ikke skal vernes». Kystsamene mener imidlertid at i henhold til Lov om kulturminner har ordføreren ingen myndighet til en slik beslutning.

Gjennom 1800-tallet var det flere svenske nomadefamilier fra Karesuando-området som hadde sommerboplasser med sine rein i området rundt Tromsø. På Kvaløya, og øyene omkring. De kom om våren nord-vest-over via Malangshalvøya, og over til Kvaløya og Ringvassøya via Ryøya. De hadde sine lavvoer og faste sommergammer i områdene Håkøybotn, Finnvik, Straumsdalen, Kattfjorden og Lyford. På disse steder hadde de også melkegjerder for innsamling av rein da det for samene var vanlig å melke rein til husholdning sommerstid. I slutten av august vendte disse familiene med reinen tilbake til vinterbeiteområdene på svensk side. Ifølge de norske myndighetene var det sommeren 1900 til sammen 17 svenske nomadefamilier (husholdninger) med ca. 2.000 rein i Tromsø-område.

Ved Slettelva har familien Kitti hatt sommerboplass i flere generasjoner inntil de etablerte seg her med en helårsgamme på 1920-tallet. Denne gammen ble i 1958 erstattet med dagens helårsbolig av enken Margrethe Kitti (Per Kittis bestemor) og hennes familie.

Utover 1800-tallet veksler Kitti-familien med opphold på Vannøya og Reinøy før de på 1920-tallet befinner seg på Rebbenesøya hvor Per Kittis besteforeldre Margrethe og Peder Kitti hadde gjeterplasser ved Toftefjordvatnet og i Rebbenesbotn. Da Pers bestefar, Peder døde i 1946, flyttet bestemoren Margrethe til Kvaløya med familiens reinflokk og ble fastboende der til sin død i 1974. Etter Margretes bortgang overtok barnebarnet Per Kitti og hans tante familiens reinflokk på Kvaløya i form av helårsdrift.

Tromsø by ekspanderer: I 1964 ble Tromsø slått sammen med Tromsøysund kommune og deler av Hillesøy og Ullsfjord kommune. Og etter åpningen av Sandnessundbrua i 1974 oppsto det en befolkningsøkning på Kvaløya lokalisert til Kvaløysletta og Slettelva. Tidligere kunne Kitti-familien ha reinen samlet rundt sin samiske boplass ved Slettaelva, mens de nå etter hvert etter ble omgitt av et urbant strøk.

Funn av gjenstander i dødsbo kan noen ganger oppleves som smertelige. Nå kan det virke som om gjenstandene/verktøyene etter Per Kitti også har dødd, eller at de står der og venter på at de skal utføre sine daglige gjøremål. Gjennom Per Kittis fortellinger kan hans verktøy og inventargjenstander bli gjort levende, både som symboler på fremmedgjøring og for den diskriminering Per ble utsatt for gjennom sitt daglige gjøremål med sine reinsdyr gjennom en lang periode ute på Kvaløya.

Så ble Per Kitti i stormen av turister fremstilt som både eksotisk, romantisk og nostalgisk gjennom filming og fotografering. Fotografier dokumenterer bare spor på overflaten uten å avdekke hva som fins under overflaten. Det var få som visste at Per jobbet så å si døgnet rundt med sine dyr. Per hadde et personlig forhold til alle sine dyr. På grunn av de dårlige beiteforholdene på Kvaløya måtte Per mate sine rein gjennom store deler av vinteren, og da ble forholdet til dyrene tettere.

Hva skal skje med Per Kittis bolig på Slettaelva? Kystsamene mener den helt klart bør vernes og ikke bli erstattet av et nytt boligprosjekt. FOTO: LISA RYPENG

Byggverk/reinsdyrene/bruksgjenstander: Pers bolig består et inngangsparti, et soverom og et kombinert kjøkken- og oppholdsrom. Dagens materiale er fra 1958 og kommer fra tyske krigsbrakker som sto langs Stakkevollveien i Tromsø by. Det var Pers bestemor, Margrethe Kitti, som fikk brakt materialet til Slettelva på Kvaløya.

Noen vil mene Pers bolig består av forfall og forråtnelse innenfor det regulerte boligfeltet ved Slettelva. Men allikevel representerer dette huset en særegen fortid og fremhever noe som ellers vil bli glemt og oversett i vår moderne verden. Det betyr at vi må kunne akseptere at forfall er noe vi kan leve med. Forfallet blir derfor en del av den materielle fortiden i samtiden. Det er jo nettopp det den samiske kulturen har opplevd gjennom en lang periode med fornorskning.

I dag ligger det samiske bolighuset innenfor et regulert boligfelt og kan derfor bli erstattet med et moderne boligbygg nå som Per har gått bort. Pers samiske bolighus er imidlertid unikt i Tromsø kommune, og må derfor vernes for fremtiden. Kittis bosted i Soppsvingen 33 er og blir en historisk samisk boplass. Både i fysisk og åndelig betydning. Familiens kråker er observerte på plassen den dagen Per Kitti ble gravlagt. De er også en del av hans kulturelle arv. I hans slekt ble begrepet «arvekråker» benyttet.

Ut fra overstående mener Kystsamene at boplassen til Per Kitti kan være med på å synliggjøre historisk den samiske kulturen i Tromsø kommune.

Paragraf 15 i Lov om kulturminner omhandler fredning av bygninger, anlegg m.v. fra nyere tid. Kystsamene oppfatter denne paragrafen slik at det er Sametinget som initierer saksbehandlingen etter denne lovteksten for samiske byggverk, og at det er Riksantikvaren som er endelig vedtaksmyndighet. Det er allment kjent at samiske kulturminner fra år 1917 eller eldre er etter loven automatisk fredet.

Gjennom dette brev sendes det derfor en henstilling til Sametinget om at det gjøres en konkret vurdering i samråd med Tromsø kommune og Riksantikvaren om en fredning av boligbygget i Soppvegen 33 som et samisk kulturminne etter paragraf 15 i Lov om kulturminner.